

Deze zandhagedis is tussen de bladeren op zoek naar voedsel. Zijn menu bestaat vooral uit insecten. Foto: André Geelhoed

Opkikker voor de golfbaan

Reptielen en amfibieën hebben een voorliefde voor (behoorlijk) schoon water en een biodiverse omgeving. Heb je ze op de golfbaan, dan zegt dat dus iets over de waterkwaliteit en de biodiversiteit.

Auteur: Regina Zoeter | NLadviseurs

Goed nieuws voor greenkeepers: het is goed haalbaar om de golfbaan amfibie- en reptielvriendelijker te maken. Maar eerst dit: hoewel reptielen en amfibieën vaak in één adem worden genoemd, zijn het twee totaal verschillende soortgroepen. Reptielen – vier inheemse hagedissoorten en drie inheemse slangsoorten – hebben een dikke, geschubde huid. Drie van de zeven inheemse reptielsoorten zijn eilevend-barend. Bij hen ontwikkelt het reptielenjong zich in een eizak in het lichaam van de moeder. Als het tijd is, vallen ze met eizak en al uit de

moeder en kruipen uit de zak. De overige soorten leggen eieren met een leerachtige, flexibele schaal, waaruit het minireptiel wordt geboren. Amfibieën daarentegen beginnen hun leven als larve of kikkervisje. Ze zijn, zeker voor hun voortplanting, waterafhankelijk en leggen hun eitjes in een beschermende, waterhoudende substantie in een vijver of poel. Zij hebben bovendien een dunne, waterdoorlatende, gladde huid met kieuwen. Er leven in ons land elf soorten inheemse kikkers en padden en vijf salamandersoorten.

Golfbaan in het landschap

André Geelhoed, ecooloog bij NLadviseurs: 'Wil je meer amfibieën en reptielen op de baan, richt je dan op de soorten die al in de omgeving voorkomen. De golfbaan staat immers niet op zichzelf, maar is onderdeel van het omliggende landschap. Ik zeg altijd dat je niet kunt stellen dat je een soort op de baan "hebt", maar dat de golfbaan onderdeel is van het leefgebied van die soort.' Voor alle reptielen geldt dat ze redelijk zeldzaam en sterk regiogebonden zijn. De muurhagedis komt bijvoorbeeld alleen op een paar plekken in Zuid-Limburg voor; de gladde slang leeft alleen op zandgronden op plaatsen met structuurrijke heide. De levendbarende hagedis, ringslang, zandhagedis en hazelworm zijn de meest voorkomende reptielsoorten in Nederland en de soorten die je op een golfbaan kunt aantreffen. De meeste amfibieën zijn veel minder zeldzaam. Zeker de

5 min. leestijd

ACHTERGROND

Slang op de baan

Is dat trouwens niet eng, een slang op de baan? Geelhoed: 'Nee, er is echt geen reden om dat eng te vinden. De adder is de enige giftige slang, maar die is heel schuw. Ik heb nog maar drie keer een adder gezien in mijn leven. En wat ringslangen betreft, die bijten niet als je ze aanraakt. Ze zijn passief agressief: ze rollen zich op hun rug en doen – met hun tong uit de bek – alsof ze dood zijn. Wel kunnen ze over je heen poepen en dat stinkt intens.'

kleine watersalamander, gewone pad, bruine kikker en groene kikkers als de bastaardkikker doen het in heel Nederland goed. Andere kikkers, padden en salamanders zijn veel zeldzamer.

Honkvast

'In het algemeen kun je zeggen dat zowel amfibieën als reptielen honkvast zijn. Spot je er een op de baan, dan weet je zeker dat er meer in de buurt zijn. Let wel, ze laten zich niet zo makkelijk zien. Een groot deel van hun leven zitten deze dieren verscholen in het water of tussen de planten. Amfibieën kruipen in de winter zelfs onder de grond en veel reptielen zoeken een veilig onderkomen tussen boomwortels. Je trekt in elk geval de algemenere soorten aan op het moment dat je de omstandigheden op de baan geschikt maakt.'

Win-win

Wat zijn die geschikte omstandigheden dan? Geelhoed noemt schoon water, goed begroeide oevers, veel afwisseling in beplanting (bomen, bosschages, hogere en lagere planten) en specifiek voor amfibieën visvrije poelen en vijvers

– vissen eten graag larfjes en kikkervisjes. Aan de hand van vier soorten geven we aan welke elementen je aan de baan kunt toevoegen en hoe je die elementen het best kunt beheren. Zo wordt de baan een uitnodigende leefomgeving. En dat niet alleen voor de betreffende soort, want deze elementen trekken ook andere kleine zoogdieren en insecten aan. Een win-winsituatie, dus.

Kleine watersalamander (amfibie)

Deze salamander kan overal overleven. Hij heeft schoon en visvrij water nodig, rijk aan waterplanten. De kleine watersalamander overwintert in een bosschage met een goede strooisellaag, onder bomen of tussen takkenrillen. Het is dan ook een goed idee om dikke dode bomen te laten liggen of takken na het zagen op rillen te leggen. De kleine watersalamander, maar ook andere salamanders, de gewone pad, groene kikker en ringslang kruipen hiertussen om te overwinteren.

Zandhagedis (reptiel)

Deze beschermde soort kruipt uit zijn holletje, dat hij zelf in open, los zand graaft om in de zon op te warmen. Als hij warm genoeg is, gaat hij door de struikjes en het gras en relatief kruidachtige vegetatie op zoek naar insecten, spinnen en andere beestjes. Dat wil hij allemaal doen op minimale afstand van het hol, zodat hij bij onraad binnen een paar seconden weer veilig binnen zit. Het is dus duidelijk dat een zandhagedis veel afwisseling nodig heeft: dichte bosschages, maar ook open zand en gras, kruidenrijke beplanting met verschillende hoogtes en structuren om veilig verscholen op zoek te gaan naar eten.

Ringslang (reptiel)

De ringslang komt voor in een waterrijke omgeving, vaak op zandgronden of op overgangen van zandgrond naar veen- en kleigrond. Deze slang wil water met prooien als amfibieën en vissen, en op het land moet hij zich kunnen verstoppen voor roofdieren als reigers en ooievaars. Dat betekent dat een goede oevervegetatie nodig is. Als riet gefaseerd gemaaid wordt,

De ringslang is de grootste slang die in Nederland voorkomt. Hij kan tot 120 cm lang worden. Deze foto is gemaakt in de Weerribben. Foto: André Geelhoed

Zo doen zij het

Op **Golfbaan Kromme Rijn** is een biotoop gemaakt voor ringslangen. De biotoop wordt ook als zodanig onderhouden en de ringslang heeft zich hier permanent gevestigd.

Op de **Veluwe Golfclub** laat de greenkeeper hout, dikke stammen en stobben in de bosvakken liggen om een geschikt leefgebied voor slangen te creëren. Hier is zowel de gladde slang als de adder en de ringslag gezien.

Op de **Kennemer Golf & Country Club** leven zandhagedissen. Doordat op bepaalde stukjes de grond opengemaakt is, kan daar het zand verstuiven. Dat trekt veel insecten, waar de hagedis van profiteert.

Op de **Rosendaelsche Golfclub** zijn zandpaadjes gemaakt waarover hazelwormen en zandhagedissen zich kunnen verplaatsen.

zijn de oevers altijd begroeid voor beschutting. Voor de winter zijn ook wat hogere delen nodig met voldoende bomen. In veenweidegebieden staat het water namelijk soms maar een halve meter onder het maaiveld. Op die droge plekken wil de ringslang tussen de boomwortels of takkenrillen schuilen en de winterperiode doorkomen. Je helpt de ringslang enorm door het maken van broeihopen van takken, bladeren en riet, waar de ringslang haar eieren kan leggen. De hopen moeten op een zonnige en beschutte plek liggen, bijvoorbeeld langs dichte ruigte, een heg of een bosrand.

In het algemeen kun je zeggen dat zowel amfibieën als reptielen honkvast zijn

Rugstreeppad (amfibie)

Rugstreeppadden zijn afhankelijk van veenweidegebieden en zandgronden. Al komen ze vrij algemeen voor, snel zul je ze niet zien; ze houden zich goed verborgen tussen planten. De rugstreeppad vraagt verschillende biotopen: open, zanderige grond om zich in te graven en relatief schone poelen in de zon. Het

warme water is nodig voor de paddenvisjes, maar salamanders en padden laten zich met zonnig weer verder niet zien, omdat ze anders kunnen uitdrogen. De oevers moeten niet te steil zijn en goed begroeid voor beschutting. Rugstreeppadden leggen hun eitjes namelijk in het water, maar kunnen slecht zwemmen. Ze moeten dus makkelijk uit het water kunnen kruipen.

Ecosysteem

Als je eenmaal reptielen en amfibieën op de baan hebt, hoe houd je daar dan rekening mee in het beheer? 'Omdat het om beschermde soorten gaat, werk je volgens ecologische werkprotocollen', legt Geelhoed uit. 'Wij kunnen per soort zo'n protocol opstellen, op basis van onderzoek naar wat er in de buurt voorkomt, welke plekken geschikt zijn voor beschermde soorten en hoe je die plekken beheert. In zo'n protocol staat bijvoorbeeld dat je sloten niet moet schonen in het voorjaar, als amfibieën in hun kwetsbare periode zijn en net hun eieren in het water hebben afgezet. We geven ook aanwijzingen voor gefaseerd maaien. Werken volgens zo'n protocol betekent dat je je aan de Wet natuurbescherming houdt. Het is een werkwijze om te omarmen; je kunt immers trots zijn op de biodiversiteit en de waterkwaliteit die je op de baan hebt bereikt. Zo kom ik terug bij wat ik eerder al zei: de golfbaan is onderdeel van een groter ecosysteem; zo draag je bij aan een betere leefomgeving.'

De rugstreeppad zoekt warme watertjes op. Je herkent hem aan de gele streep op zijn rug. Foto: André Geelhoed

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!